

UMEÅ UNIVERSITET

POLICY FÖR HANTERING AV FORSKNINGSDATA

Typ av dokument:	Policy
Datum:	2021-03-09
Dnr:	FS 1.1-545-21
Beslutad av:	Rektor
Giltighetstid:	Tills vidare
Område:	Forskning
Ansvarig förvaltningsenhet:	Planeringsenheten, Umeå universitetsbibliotek
Ersätter dokument:	Nyinrättat

UMEÅ UNIVERSITET

Innehåll

1.	Beskrivning.....	3
2.	Bakgrund	3
3.	Definitioner	3
	<i>Forskningsdata</i>	3
	<i>Forskning</i>	4
	<i>Allmän handling</i>	4
4.	Utgångspunkter.....	4
5.	Ansvar och regler för hantering av forskningsdata	4
	5.1. Publikation av forskningsdata	5
	5.2. Datahanteringsplaner	5
	5.3. Äganderätt och samarbeten.....	6
	5.4. Lagring och tillgängliggörande av forskningsdata	6
	5.5. Beskrivning av forskningsdata	6
	5.6. Forskningsdata som innehåller upphovsrättsligt material.....	6
	5.7.Handledning av doktorander och studenter.....	6
	5.8. Stöd genom undervisning och vägledning.....	7
	5.9. Tillgång till forskningsdata vid byte av arbetsplats.....	7
	5.10. Arkivering och gallring av forskningsdata	7

UMEÅ UNIVERSITET

1. Beskrivning

Föreliggande policy anger ansvar och ger vägledning hur Umeå universitet ska hantera och bevara forskningsdata från planeringsstadiet för ett forskningsprojekt, under projektets gång och vidare efter projektets slut.

2. Bakgrund

Den vetenskapliga publiceringsprocessen håller på att förändras. Vetenskapliga forskningsartiklar blir öppet tillgängliga genom Open Access. Regeringen, forskningsfinansiärer och stora förlag rekommenderar eller kräver att även forskningsdata görs tillgängliga så långt det enligt lagstiftningen är möjligt och forskningsdata blir en naturlig del av den vetenskapliga publikationsprocessen.

Målbilden i regeringens forskningspropositioner ”Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft” (2016/17:50) och ”Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige” (2020/21:60) är att en omställning till öppen tillgång till forskningsresultat inklusive forskningsdata ska vara genomförd fullt ut senast 2026. Umeå universitet ser antagandet av denna policy som en del av en process i övergången till öppen tillgång till forskningsresultat.

Genom denna policy ansluter sig Umeå universitet till Vetenskapsrådets rekommendation att forskningsdata bör behandlas enligt de internationella FAIR-principerna för vetenskaplig datahantering^{1,2}. FAIR-principerna innebär att forskningsdata ska hanteras på ett sätt som gör dem sökbara, tillgängliga, interoperabla och återanvändningsbara. FAIR-principerna betyder inte att all forskningsdata ska vara öppna utan att de är så öppna som möjligt och har en utförlig beskrivning genom metadata som kan läsas av både människor och maskiner.

På grund av dokumentets innehåll och natur har arbetsmiljö-, hållbarhets-, samverkans-, tillgänglighets-, student- och internationella perspektiv inte integrerats i dokumentet.

Styrdokumentet ligger i linje med universitetets arbete för att implementera HRS4R och universitetets vision att skapa en arbetsmiljö där jämställdhet är en självklarhet. Det bedöms därför få positiva konsekvenser för jämställdheten vid Umeå universitet och ett steg mot att förbättra forskningsmiljön vid lärosätet.

3. Definitioner

Forskningsdata

I denna policy definieras forskningsdata enligt definitionen från Vetenskapsrådet³ ”Forskningsdata är digital information som har samlats in för att analyseras i ett vetenskapligt syfte. Exempel på sådana forskningsdata är resultat från experiment och mätningar, observationer från fältarbete, statistik, enkätsvar, intervjuer och bilder. Fysiska föremål som t.ex. naturvetenskapliga och arkeologiska samlingar, fysiska konstverk eller biobanker betraktas i sig

¹ Wilkinson, M. D., Dumontier, M., Aalbersberg, I. J., Appleton, G., Axton, M., Baak, A., . . . Mons, B. (2016). The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship. *Scientific Data*, 3, 160018, <https://doi.org/10.1038/sdata.2016.18>

² H2020 programme: guidelines on FAIR data management in Horizon 2020, European commission, ver 3.0 2016, s.4.

³ Förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information. (2015). Stockholm: Vetenskapsrådet.

UMEÅ UNIVERSITET

själva inte som forskningsdata, men däremot är digital information om sådana föremål att betrakta som forskningsdata.”

Forskning

Forskning är ett ”vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete eller vetenskapliga studier genom observation, om arbetet eller studierna görs för att hämta in ny kunskap, och utvecklingsarbete på vetenskaplig grund, dock inte sådant arbete eller sådana studier som utförs endast inom ramen för högskoleutbildning på grundnivå eller på avancerad nivå”⁴.

Allmän handling

Med allmän handling avses handling eller upptagning som förvaras hos myndighet och är att anse som inkommen till eller upprättad hos myndighet. En upptagning anses förvarad hos myndighet, om den är tillgänglig för myndigheten med tekniskt hjälpmedel som myndigheten själv utnyttjar för överföring i sådan form att den kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas.

4. Utgångspunkter

Umeå universitet anser att alla ska ha öppen tillgång till forskningspublikationer och forskningsdata som helt eller delvis finansieras med offentliga medel i den utsträckning som lagstiftning, etik och kommersiella intressen tillåter det. De forskningsdata som ligger till grund för vetenskapliga publikationer ska vara lätt tillgängliga för kollegial granskning, tidskrifter och utgivare och tillgängliggöras enligt Vetenskapsrådets rekommendationer. Källdata och material som dokumenterar forskningsprocessen är lärosätets handlingar och ska som huvudregel arkiveras enligt universitetets dokumenthanteringsplan för forskning när ett forskningsprojekt har avslutats.

Umeå universitet stödjer en uppbyggnad av hållbara forskningsinfrastrukturer och tjänster för hantering av forskningsdata på lokal och nationell nivå. Baserat på gällande lagar som dataskyddsförordningen, Tryckfrihetsförordningen m.fl., interna styrdokument och krav från Vetenskapsrådet, EU och andra forskningsfinansiärer erbjuder Umeå universitet sina forskare stöd i arbetet med att hantera och tillgängliggöra forskningresultat och forskningsdata.

Den lokala infrastrukturen för forskningsdata och forskningsdatahantering ska utvecklas kontinuerligt och följa lagar, förordningar och riktlinjer från regeringen, EU, Vetenskapsrådet och andra relevanta forskningsfinansiärer och aktörer. På så vis ska möjligheten till korrekt hantering, lagring, tillgängliggörande och långsiktigt bevarande av forskningsdata säkerställas.

Föreliggande policy gäller för alla anställda som utför forskning och inkluderar alla ämnen där man bedriver forskning vid Umeå universitet. Den klargör ansvar och ger vägledning hur Umeå universitet ska hantera och bevara forskningsdata från planeringsstadiet för ett forskningsprojekt, under projektets gång och vidare efter projektets slut. Immateriella rättigheter ingår inte i detta sammanhang.

5. Ansvar och regler för hantering av forskningsdata

Huvudregeln är att forskningsdata ska hanteras korrekt och säkert i enlighet med gällande lagstiftningen, etik och god forskningssed.

⁴ Lagen om etikprövning (2003:460).

UMEÅ UNIVERSITET

5.1. Publikation av forskningsdata

Umeå universitet ansluter sig till Vetenskapsrådets rekommendationer för publicering av forskningsdata i den form som de publicerades av Vetenskapsrådet våren 2020.

Vetenskapsrådet rekommenderar att de forskningsdata som finansieras av offentliga medel, och som enligt gällande lagstiftning får tillgängliggöras, publiceras öppet tillgängliga på internet inom skäligen tid efter att forskningsresultaten har publicerats.

Rättsliga och etiska aspekter påverkar tillgången

Vilka data som kan publiceras med öppen tillgång ska alltid utgå utifrån gällande lagstiftning. En del forskningsdata får inte publiceras med öppen tillgång på grund av rättsliga eller etiska aspekter, (till exempel då dessa omfattas av sekretess, innehåller personuppgifter, upphovsrättskyddat material, med mera) men möjligheterna till publicering av data kan även påverkas av andra faktorer, såsom datamängdernas volymer, med mera. Om öppen tillgång till forskningsdata inte kan tillämpas bör det finnas en dokumenterad motivering till varför det inte är möjligt.

Data som skapas i forskningsprocessen och ligger till grund för publikationer

Inom ramen för denna rekommendation avses data som har skapats under forskningsprocessen och som ligger till grund för vetenskapliga publikationer. Om redan befintliga data från andra aktörer har använts, såsom exempelvis olika typer av myndighetsdata, utgör dessa forskningsdata endast om de har analyserats, bearbetats eller på annat sätt förädlats under forskningsprocessen. Redan befintliga data som endast använts i sin ursprungliga form och som redan förvaltas och tillgängliggörs av en annan aktör omfattas inte av denna rekommendation.

Även metadata bör publiceras öppet tillgängliga

Såväl forskningsdata som det som beskriver forskningsdata (så kallad metadata) bör publiceras öppet tillgängliga. Fokus bör i första hand vara på att tillgängliggöra metadata öppet på internet i de fall det finns hinder för publicering av forskningsdata. På så sätt kan användare hitta information om vilka forskningsdata som finns även när det förekommer hinder för öppen publicering, exempelvis på grund av att en lämplig publiceringsplattform saknas eller att det finns tekniska begränsningar som gör att all data inte kan publiceras.

Publicering ska ske enligt FAIR-principerna

Publicering av forskningsdata kan göras genom olika digitala plattformar, exempelvis via lärosätet där forskningen bedrivs eller via andra relevanta nationella och/eller internationella portaler, infrastrukturer och dylika organisationer och plattformar. Publicering av forskningsdata ska utgå ifrån FAIR-principer.

5.2. Datahanteringsplaner

Umeå universitet rekommenderar sina forskare att upprätta en datahanteringsplan⁵ vid början av varje forskningsprojekt och kontinuerligt hålla denna uppdaterad under hela forskningsprojektet. En datahanteringsplan bör bl.a. specificera hur forskningsdata ska samlas in, lagras, hanteras, dokumenteras, användas och tillgängliggöras under och efter forskningsprojektet. Umeå universitet har en mall för datahanteringsplaner som tillsammans med hjälptexter också är tillgänglig i ett on-line-verktyg. I vissa fall är det obligatoriskt för forskare att upprätta en datahanteringsplan, vilket exempelvis krävs för vissa forskningsprojekt finansierade av EU och

⁵ Datahanteringsplanen (DHP) är ett formellt dokument som beskriver vad som ska ske med datamaterialet under och efter forskningsprojektet/avhandlingsarbetet. Datahanteringsplanen utformas efter det specifika forskningsprojektet och är tänkt att fungera som ett stöd för forskaren under forskningsprocessen. För den enskilde forskaren/doktoranden kan datahanteringsplanen utgöra ett effektivt sätt att redan i ett tidigt skede av projektet tänka igenom upplägg, insamling och hantering av forskningsdata. DHP bör ses som ett levande dokument som uppdateras kontinuerligt under projektets gång.

UMEÅ UNIVERSITET

Vetenskapsrådet. En datahanteringsplan bör också upprättas för alla nya doktorandprojekt, i samband med forskningsplanen.

5.3. Äganderätt och samarbeten

Forskningsdata som genereras inom ramen för forskning vid Umeå universitet är myndighetens allmänna handlingar enligt offentlighets- och arkivlagstiftningen och ägs av Umeå universitet. Vid forskningsprojekt som bedrivs i samarbete med externa parter som t.ex. andra svenska myndigheter, Region Västerbotten, företag och universitet utomlands ska villkoren för äganderätt till forskningsdata regleras i samarbetsavtal som bör granskas av universitetsjurist. Utgångspunkten för sådana överenskommelser ska vara att Umeå universitet behåller rätten att utnyttja, publicera, dela eller öppet tillgängliggöra forskningsdata som tas fram eller förvaras vid Umeå universitet, samt att Vetenskapsrådets rekommendationer för publicering av forskningsdata följs. Villkor får inte inskränka universitetets skyldigheter enligt offentlighets- och arkivlagstiftning.

5.4. Lagring och tillgängliggörande av forskningsdata

Forskningsdata ska hanteras och lagras vid Umeå universitet enligt de rutiner som Umeå universitet rekommenderar för lagringsytor och informationssäkerhet. Umeå universitet ansvarar för att se till att alla forskningsdata kan lagras på lämpliga och säkra lagringsytor och att det finns hållbara lösningar för infrastruktur för att tillgängliggöra forskningsdata enligt Vetenskapsrådets rekommendationer (5.1).

5.5. Beskrivning av forskningsdata

Forskningsdata bör förses med standardiserade och maskinläsbara metadata enligt FAIR-principerna för att möjliggöra att de blir sökbara, begripliga och återanvändbara för andra än forskaren själv. Även i de fall då forskningsdata inte kan tillgängliggöras öppet rekommenderas att forskaren ändå beskriver forskningsprojektet med hjälp av metadata för att synliggöra projektet och göra det sökbart. Metadata kan synliggöras genom att de registreras i den metadata katalog som tillhandahålls av konsortiet Svensk Nationell Datatjänst (SND) där Umeå universitet ingår.

5.6. Forskningsdata som innehåller upphovsrättsligt material

Forskningsdata som innehåller annans material som skyddas av upphovsrätten kan inte göras öppet tillgängliga, men upphovsrätten hindrar inte att data arkiveras. Däremot kan sådana forskningsdata beskrivas genom metadata som i sin tur bör göras öppet tillgängliga.

5.7.Handledning av doktorander och studenter

Handledarna ansvarar för att doktorander och studenter får tydliga instruktioner för att hantera forskningsdata säkert och korrekt. I ett doktorandprojekt ansvarar doktoranden och dess handledare tillsammans för att det finns en datahanteringsplan som beskriver rutiner för hantering av forskningsdata under och efter avhandlingsprojektet. Forskningsdatahanteringen bör följa denna policy. Doktoranden och dess handledare ansvarar också tillsammans för att se till att inom doktorandprojektet genererade forskningsdata som finansierats av Umeå universitet eller tredje part hanteras enligt institutionens rutiner i samband med att doktoranden slutför forskarstudierna.

UMEÅ UNIVERSITET

5.8. Stöd genom undervisning och vägledning

Umeå universitet ska erbjuda stöd för korrekt hantering av forskningsdata i form av utbildning och kommunikation samt expert- och rådgivningsstöd. Utbildning i korrekt hantering av forskningsdata bör också ingå i forskarutbildningen på ett tidigt stadium.

5.9. Tillgång till forskningsdata vid byte av arbetsplats

Om en anställd byter arbetsplats och vill ta med en kopia av forskningsdata från de projekt som han/hon har arbetat med vid Umeå universitet, bör han/hon komma överens med sin prefekt om och hur detta är möjligt. Detaljer ska regleras genom ett skriftligt avtal mellan de inblandade lärosätena där särskilt bestämmelser om sekretess och personuppgiftsbehandling ska uppmärksammas.

5.10. Arkivering och gallring av forskningsdata

Forskningsdata är allmänna handlingar och en del av det svenska kulturarvet och ska arkiveras på obegränsad tid om det inte fattas beslut om gallring. Arkivering av forskningsdata ska genomföras oberoende av om forskningsdata görs tillgängliga eller inte i enlighet med gällande dokumenthanteringsplan. Ansvar för att fatta beslut om gallring av forskningsdata ligger hos prefekt. Metadatabeskrivningen av forskningsdata bör alltid bevaras, vilket även inkluderar metadata som beskriver gallrat forskningsdata.